

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного
університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Література рідного краю

назва освітнього компонент

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки

бакалавра

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності

014 Середня освіта

(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності

014.01 українська мова і література

(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми

«Середня освіта (українська мова і

(назва освітньо-професійної програми)

література)»

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Ольга ХАРЛАН, доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Література рідного краю» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості літературного процесу Запорізької області, письменницькі зв'язки з ним.

Міждисциплінарні зв'язки:

- теорія літератури (роди, види, жанри, засоби художньої образності);
- історія української, зарубіжної літератур (закономірність розвитку, традиції, взаємозв'язки та взаємовпливи);
- фольклор (типологія жанрів, тематика);
- філософія;
- педагогіка (загальнодидактичні принципи при вивченні творів української літератури в середній школі);
- психологія (вікові особливості літературного розвитку учнів);
- історія України;
- всесвітня історія;
- історія мистецтва (живопис, музика);
- культура мовлення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні засади літературно-краєзнавчих досліджень. Фольклор.
2. Особливості розвитку прозових жанрів у Запорізькій області (кінець XIX – початок XX ст.).
3. Особливості розвитку прозових жанрів у Запорізькій області (XX – XXI ст.).
4. Особливості розвитку поетичних жанрів у Запорізькій області (друга половина XX ст.).
5. Особливості розвитку поетичних жанрів у Запорізькій області на сучасному етапі.
6. Особливості розвитку драматургії в Запорізькій області. Гумор і сатира Запорізького краю.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета: сформувані у студентів уявлення про розвиток літературного процесу в Запорізькій області, місцеві літературні факти включити в загальний історико-літературний процес, визначити їх специфіку та важливість.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Література рідного краю» є:

- розкрити студентам проблеми літературного життя Запорізького краю, які віддзеркалюють поступовий розвиток та формування літератури, її своєрідність;
- познайомити студентів із творчістю письменників-новаторів, розвиваючи мислення (образне, асоціативне, абстрактне, логічне), звертаючи увагу на спосіб опанування творами;
- виробляти вміння та навички ідейно-художнього аналізу творів;
- виховувати естетичні смаки, високі духовні якості;
- залучати студентів до активного наукового пошуку, до участі в наукових студентських конференціях.

1.1. 1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати результати навчання:

Компетентності	Програмні результати навчання
ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ПК 1.2	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці викладання української літератури.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української літератури відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, української літератури.
ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української літератури.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української літератури на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української літератури.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 2.9	Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української літератури.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української літератури.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української літератури.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади літературно-краєзнавчих досліджень. Фольклор.

Тема 1. Методологічні основи літературного краєзнавства. Предмет його вивчення.

Актуальні проблеми літературного краєзнавства, його методологічні основи. Джерела літературного краєзнавства. Загальний огляд літературного процесу в Запорізькій області.

Тема 2. Усна народна творчість Запорізького краю. Основні напрямки вивчення народної творчості в Запорізькому краю. Жанрова своєрідність фольклору Запорізьких земель. Тематика та образна система фольклору. Народні перекази та легенди (збірник «Савур-могила»).

Змістовий модуль 2. Особливості розвитку прозових жанрів у Запорізькій області (кінець XIX – початок XX ст.).

Тема 3. Запорізька проза кінця XIX – початку XX ст.

Проблемно-жанровий діапазон творчості Трохима Зіньківського: біографія письменника; особливості байкарської спадщини автора; поетика малої прози письменника; публіцистична спадщина Трохима Зіньківського, її ідейно-художня специфіка.

Творча біографія Адріана Кащенко. Жанрове розмаїття прозової творчості митця.

Тема 4. Жанрово-тематична своєрідність прози Трохима Зіньківського. Художній синтез соціології у казках «Кудюю йти? (Різдвяна повістка)», «Історична казка». Жанрово-композиційна своєрідність оповідань «Сидір Макарович Притика», «Сон (Мрія)». Жанрово-тематична специфіка епістолярної спадщини Трохима Зіньківського.

Змістовий модуль 3. Особливості розвитку прозових жанрів у Запорізькій області (XX – XXI ст.).

Тема 5. Творчість запорізьких прозаїків XX–XXI ст.

Проза Віри Єніної: жанри, проблематика, образи. Жанр пригодницько-шкільної повісті для дітей у творчості Олексія Огульчанського. Жанрово-тематичний діапазон прози Дмитра Міщенка. Художня специфіка історичної прози Раїси Іванченко. Жанрова своєрідність прози Олександра Михайлюти. Сильовий синкретизм автобіографічних романів Павла Вольвача.

Тема 6. Художня своєрідність прозової спадщини Віри Єніної.

Життєвий і творчий шлях письменниці. Жанр оповідання у творчості Віри Єніної (збірки «Серце бажає щастя», «Краса жіноча»). Світ мистецтва у повісті «Українська квітка». Морально-етична проблематика роману «Минуле не минає». Проблематика та образна структура роману «Істини розкриваються поволі»

Змістовий модуль 4. Особливості розвитку поетичних жанрів у Запорізькій області (друга половина XX ст.).

Тема 7. Запорізька поезія другої половини XX ст.

Мотиви поезії Василя Лісняка. Лірика Василя Діденка: традиції та новаторство. Жанрово-тематична своєрідність поезії Василя Моруги. Проблематика поетичної творчості Лідії Компанієць.

Тема 8. Жанрово-тематичний діапазон поезії Василя Діденка.

Загальний огляд житті і творчості Василя Діденка. Теми, мотиви, образи громадянської лірики. Образний світ інтимної лірики. Художня довершеність пейзажної лірики. Своєрідність жанру ліричного портрета. Запорізька земля в художньому слові Василя Діденка.

Змістовий модуль 5. Особливості розвитку поетичних жанрів у Запорізькій області на сучасному етапі.

Тема 9. Поезія Запорізького краю на сучасному етапі.

«Школа запорізької поезії» або запорізьке пост шістдесятництво (Григорій Лютий, Анатолій Рекубрацький, Володимир Сіренко). Поезія митців молодшої генерації (Олег Гончаренко, Павло Вольвач, Микола Антощак). Жіночий голос в запорізькій поезії (Марина Брацило, Любов Геньба, Світлана Аніщенко, Любов Прокопович).

Тема 10. Художній світ збірки Павла Вольвача «Південний Схід».

Біографія письменника. Автобіографізм поезії Павла Вольвача. Урбаністичні мотиви лірики автора. Амбівалентність русти кальної теми в художньому набутку поета.

Змістовий модуль 6. Особливості розвитку драматургії в Запорізькій області. Гумор і сатира Запорізького краю.

Тема 11. Драматургічні здобутки запорізьких письменників.

Специфіка розвитку драматургії в Запорізькій області. Жанрово-стильова своєрідність п'єси «Сумління» Трохима Зінківського. Проблематика та жанрова своєрідність драматургії Адріана Каченка. Драми Єлисея Карпенка: особливості художнього світу автора.

Тема 12. Художні особливості поезії Петра Ребра.

Основні етапи життєвого і творчого шляху автора. Жанрово-тематичний діапазон творчості Петра Ребра. Структурно-художні особливості поезії митця. Тематика і проблематика поетичних творів. «Козацькі жарти» Петра Ребра як оригінальне явище української літератури.

3. Рекомендована література

Базова

1. Література рідного краю в навчальних закладах Запорізької області : посібник для вчителів і студентів-філологів / ред.-упор. С.М. Журавльова, О.І. Харіна. – Бердянськ, 2013. – 304 с.
2. Письменники Запорізького краю: Науково-популярне видання. – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – 580 с.

Допоміжна

1. Біла А. Територія самотнього Льюїса // Вольвач П. Південний Схід: Поезії. – К.: Дніпро, 2000. – С. 5-22; Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 145. – С. 195-200.
2. Білоус Г. Подай свій хліб – і я скажу, хто ти... // Вітчизна. – 1999. – № 12. – С. 131–139.
3. Бурбела В.А. Єніна В.М. // Українська літературна енциклопедія. К: «Українська літературна енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1990. – С. 185.
4. Грабар С. Хроніка промислового міста // Книжник review. – 2005. – № 10-11. – С. 10.
5. Дмитренко М. І виросте доля // Зірка. – 1980. – № 5.
6. Дмитренко М. Пера і пензля самоцвіти // Єніна В.М. Минуле не минає. – К.: Дніпро, 1982. – С.5 - 11.
7. Дмитренко М. Шукачка самоцвітів // Літературна Україна. – 1981. – № 7.
8. Домалега Т. Літописець Запорожжя: Уроки за романами Дмитра Міщенка // Дивослово. – 2003. – № 7. – С. 54 – 58.
9. Домалега Т.О. Дивовижна скрипка степової душі Василя Діденка // Література рідного краю: Навчально-методичний посібник. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – С. 132 – 136.
10. Древлянський В. Що являє собою українська інтелігенція? // Берегиня. – 1999. – № 2-3. – С. 4-6.
11. Ємець О. Він був Поет... // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – № 65/66.
12. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 511.
13. Жулинський М. Галерея несподіваних сподівань // Подих третього тисячоліття. – Луцьк, 2000. – С. 30-32.
14. Забашта Л. Вірі Єніній - 70 // Літературна Україна. – 1976. – 7 травня.

15. Засенко О.Є. Зіньківський Т.А. // Українська літературна енциклопедія. - К.: «Українська радянська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1990. – Т.1. – С.270.
16. Зіньківський Т.Листи // Неопалима купина. – 1995. – № 5-6. – С. 52-78.
17. Іванисенко В. За велінням правди і краси // Дніпро. – 1966. – № 1
18. Кіраль С. Апостол молодій Україні: Творчість Трохима Зіньківського в контексті доби. – К.: КИТ, 2002. – 365 с.
19. Кіраль С. З історії надмогильного пам'ятника Трохимові Зіньківському // Дидактико-філологічна підготовка студентів до роботи у національній школі. – Бердянськ, 1993. – С. 9-10.
20. Кіраль С. Трохим Зіньківський // Історія української літератури ХІХ ст.: У 2 т.: Підручник для студентів філол. спец, вищих навч. закладів / Гаєвська Н.М., Гнідан О.Д., Гуляк А.Б. та ін. – К.: Логос, 1999. – Т.1 / За ред. О.Д.Гнідан. – С.357-390.
21. Кіраль С. Трохим Зіньківський-публіцист: Навчальний посібник. – К.: Знання, 1997. – 112 с.
22. Ковалів Ю. «Птах великий мені ні до чого...» // Дніпро. – 1986. – № 6. – С. 133–134.
23. Ковтун А. «Спалахнуло багаття між нами» // Друг читача. – 1987. – 14 травня.
24. Кониський О.Я. Пам'яті Трохима Зіньківського-Певного // Зоря. – 1892. – №14.
25. Кононенко П. З почуттям особистої відповідальності // Міщенко Д. Твори: В 2 т. – Т. 1. – К.: Дніпро, 1981. – С. 3 – 8.
26. Коробко Л. «Щемить Батьківщина поміж ребер...»: Поезія Павла Вольвача // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 76-80.
27. Костецька Л. Творчість Трохима Зіньківського в контексті літературного процесу 80-х – початку 90-х років ХІХ ст.: Автореф. канд. дисертації. – Запоріжжя, 1998. – 17 с.
28. Купріянов І. Гумор високого гатунку // Запорізька правда. – 1996. – 28 лютого.
29. Купріянов І., Хом'як Т. Сатира та гумор: чи смішно? // Веселий курінь. – 1995. – № 2. – СС. 77–84.
30. Лиходід М. Син степу – Василь Діденко // Запорізька правда. – 1992. – 26 лютого.
31. Мовчан П. Амплітуда зменшується // Жовтень. – 1966. – № 8.
32. Науменко І. Олексій Огульчанський // Письменники Запорізького краю. – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – С. 75-78.
33. Огульчанський О. // Літературне Запоріжжя: Бібліограф, покажчик. – 2-е вид. – Запоріжжя, 1980. – С. 26-27;
34. Огульчанський О.Останній самоцвіт Віри Єніної // Південна зоря. – 1980. – 20 травня.
35. Плачинда С. Коли смерть відступала // Літ. Україна. – 1985. – № 17;
36. Ребро О. «Мои герои – дети Приазовья» // Индустр. Запорожье. – 1987. – 31 марта.
37. Ребро П. Певец Меотиды // Индуст-тр. Запорожье. – 1992. – 10 апр.
38. Рекубрацький А. Дивосвіти Василя Діденка // Комсомолец Запоріжжя. – 1969. – 25 вересня.
39. Рекубрацький А. Історія народу крізь призму гумору // Запорізька правда. – 1997. – 16 вересня.
40. Рекубрацький А. Олексію Огульчанському – 75 // Літ. Україна. – 1987. – 9 квіт.
41. Рекубрацький А. Он умеет видеть чудеса // Наш город. – Запорожье, 1992. – 31 марта.
42. Сизоненко О. Із сонячних берегів життя // Мить і вічність. – К.,1984.
43. Скрипка В. Письменник, фольклорист, публіцист // Літературна Україна. – 1971. – 13 серпня.
44. Скрипка П. Завжди лицем до України // Неопалима купина. – 1995. – № 5 – 6. – С. 43-51.
45. Соколов П. «Стражденник син стражденника народу» // Слово і час. – 1993. – №6. – С. 46-50.
46. Сом М. Штрихи до портрета // Дивослово. – 1996. – № 2.
47. Спогади Василя Кравченка про Трохима Зіньківського / Вст. ст. С.Кіраля //Київська старовина. – 1997. – № 3-4. – С. 168-175.

48. Стадніченко О. Григорій Лютий // // Письменники Запорізького краю: Науково-популярне видання. – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – С. 356–369.
49. Стадніченко О. Творчість Петра Ребра в контексті розвитку української літератури 50-90-х рр. ХХ ст. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література». – Запоріжжя, 1999. – 21 с.
50. Стадніченко О. Художня майстерність Петра Ребра // Придніпровський науковий вісник. – 1998. – № 21.
51. Стельмах М. Вірші Василя Діденка // Київська правда. – 1956. – 18 березня.
52. Стефанський А. У чеканні поступу // Вітчизна. – 1970. – № 10.
53. Тараненко М. Прагнення самобутності // Літ. Україна. – 1966. – 24 травня.
54. Терзі Л.Г. В.І.Діденко. Поет і людина (Дещо із творчості і життя) // Література рідного краю: Навчально-методичний посібник. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – С. 70 – 74.
55. Федина В. Василь Діденко // Письменники Запорізького краю (20 – 90 рр. ХХ ст.). – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – С. 119 – 124.
56. Федина В. Поховайте мене в Гуляйполі // Выбор. – 1995. – 9 июня.
57. Федина В. Співуче серце // Дивослово. – 1996. – № 2.
58. Федоренко М. Дотепно, розумно // Літературна Україна. – 1979. – № 12.
59. Чабаненко В. Петро Ребро // Письменники Запорізького краю: Науково-популярне видання. – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – С. 85–100.
60. Чабаненко В. Талант, виколисаний запорізькими степами // Хортиця. – 1994. – № 3.
61. Чемерис В. Весело-поетичний пам'ятник козацтву // Запороз. Січ. – 1993. – 31 серпня.
62. Шеремет М. Мій найдорожчий самоцвіт // Літературна Україна. – 1979. – 22 травня.
63. Шпиталь А. За законом честі // Літературна Україна. – 2001. – 29 листопада.
64. Шумилов М. Пам'ятник нашим дотепним предкам // Запоріз. правда. – 1996. – 12 липня.
65. Ярошенко А. Квітка сонячного краю // Південна зоря. – 1979. – 22 травня.

Інформаційні ресурси

1. *Бердянський державний педагогічний університет*. – Режим доступу : <http://bdpu.org/>
2. *Медіатека* читального залу Інституту філології та соціальних комунікацій БДПУ.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Контроль набутих знань і вмінь за навчальною дисципліною «Інтермедіальні студії в літературознавстві» здійснюється на практичних заняттях та при перевірці виконаної студентом самостійної роботи шляхом усного опитування студента; тести.